

СОЦІОГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА: ЗАХИСТ І ЛЮДИНИ, І НАЦІЇ

Степан Вовканич
доктор екон. наук,
професор,
провідний науковий
співробітник Інституту
регіональних
досліджень НАН України,
м. Львів

22 січня — знаменне і славне для українців свято, в якому збіглися дві історичні події, знялися два крила національної Ідеї. Саме в цей день відбулося проголошення Незалежності (1918 р.) і Соборності (здійснення акту Злуки УНР і ЗУНР у 1919 р.) України.

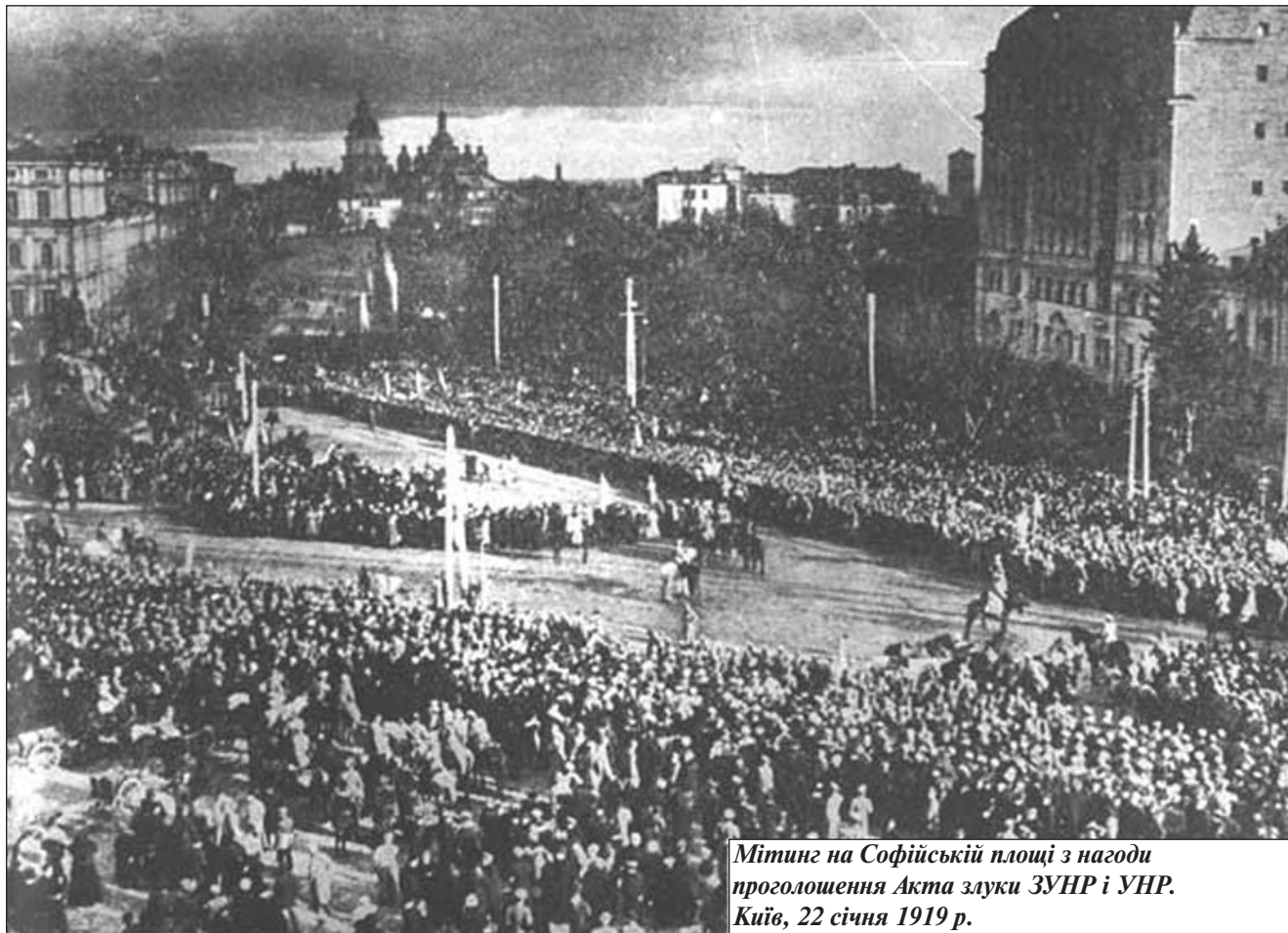
Від нашої свідомості, історичної пам'яті залежить, чи шануватимемо 90-річчя цього подвійного свята як мудрість націоцентризму наших патріотичних батьків, чи й далі у вихідний “більшовицької (до речі, як і нацистської) маївки” 2 травня сушитимемо “стакани” за чужі ідеологеми псевдоінтернаціоналізму. Чи станемо, нарешті, самостійним суб'єктом власного державотворення і націостановлення?

Шкода, Європа нас тоді не почувала, поділила і підрізала й без того ослаблені колонізаторами крила. Нас прирекли на три голодомори, етно-інтелектогеноцид і другу світову війну, депортації і розстріли невинних, зрештою на тотальне зросійщення. На жаль, країнам старої Європи й сьогодні бракує політичної волі, аби прийняти Україну до колективної системи євроатлантичної оборони. Ба більше, ситий і байдужий Захід не почув навіть слова великого Гуманіста минулого століття — *Івана Павла II*, сказані ним з найвищої

трибуни. Саме 5 жовтня 1995 року тодішній Папа Римський, виступаючи на ювілейній Генеральній Асамблеї ООН з нагоди 50-річчя її створення, запропонував формувати нові взаємини у світовому співтоваристві як у своєрідній світовій сім'ї. Адже у звичайній традиційній родині до найменшого ставляться усі челядники з найбільшою повагою. Голос найсильнішого не залишає найслабшого безголосим, навпаки, його вчать говорити.

Запропоноване впровадження концепції соціогуманізму як втілення ідеї “сім'ї” в політику міжнародних взаємин — це наближення в третьому тисячолітті зовнішніх стосунків у світовій спільноті до тих, які традиційно панують у звичайній людській родині, де на перший план, сприяючи гармонії розвитку і людини, і нації, виходять взаємоповага, доброта й любов, а не лукавство, егоїзм і вилиск.

Якщо Земля — наш спільний дім, то слід визнати, що у ньому відбувається не лише експлуатація людини людиною, а й нації (націй) нацією. Паліативом є захист прав людини, коли підневільна її нація. Водночас, якщо світовим співтовариством була прийнята Декларація прав людини, то Декларації прав народів досі немає.

Мітинг на Софійській площі з нагоди проголошення Акта злуки ЗУНР і УНР. Київ, 22 січня 1919 р.

Понтифік наголосив на нагальній потребі прийняти Декларацію прав народів. Пропонована нова **соціогуманістична парадигма** взаємовідносин вимагає відповідного міжнародного правового забезпечення.

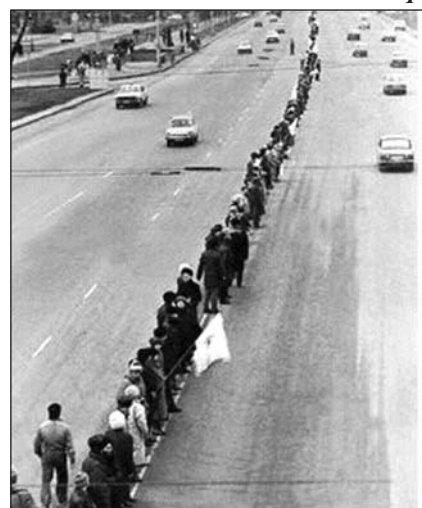
Упродовж сімнадцятирічного періоду Україна живе без прийнятої на державному рівні стратегії свого суспільного розвитку: економічного, соціального, екологічного, політичного, галузей гуманітарної сфери, зокрема систем ідеологічного, духовно-інтелектуального, науково-інформаційного забезпечення. Якщо під такою стратегією традиційно розуміємо сукупність способів і методів управління суспільством для цілеспрямованого його дій, вчинків у певному соціально-економічному, екологічному, політичному напрямках, то, окрім цього чи плюс до цього, її **соціогуманістичну компоненту** ми пропонуємо як парадигмальну бінарність, сутність якої, власне, полягає в паритетному підході до гармонізації поєднання прав та захисту і людини, і нації в контексті.

Таке глобальне трактування формату стратегії передбачає щонайменше системний розгляд як структури сутнісних її складників, так і напрямів (векторів) функціонального їх наповнення та практичного втілення. Це, своєю чергою, означає, що належить визначити **людино-націє-державоцентричність спільноти** як у внутрішньому вимірі, переважно сфокусованому на інтеграції навколо реалізації української національної ідеї, так і зовнішньому, міжнародному, зосередженому на співпраці української нації зі світовим співтовариством, з країнами-сусідами.

Комплексність запропонованого підходу до захисту української нації, її консолідації, вибору систем безпеки (економічної, інформаційної, енергетичної, військової тощо), визначення футурологічної ролі інтеграційної стратегії розвитку чимдалі актуалізується.

Стратегія має акумулювати вектори не лише дотримання чинних прав людини, а й комплексного розвитку титульної нації, захисту її соборності, збереження тотожності та активізації суб'єктності в процесах:

Всеукраїнський живий ланцюг на честь Акта Злуки. 21 січня 1990 р.

ті та активізації суб'єктності в процесах:

а) проголошення незалежності й утвердження шляху свого державницького усамостійнення та духовного відродження;

б) входження (інтеграції) до кола розвинених країн за умов, з одного боку, історично стислого постколоніального (посттоталітарного) часового проміжку; з ін-

шого, — невідворотності потужних глобалізаційних, почасти зодноріднювальних, почасти зловмисно ворожих, що гірше, сусідських впливів і перешкод;

в) загострення небезпек подвійної глобалізації: залишково-регіональної (постколоніальної, українофобської) і загальноцивілізаційної (світової);

г) ліквідації часткового, подекуди й повного незнання самозадоволеними так званими старими країнами-членами ЄС про українство як древній народ, що упродовж віків намагався звільнитися з-під гніту різних мілітарних імперій, які хотіли його денаціоналізувати, асимілювати, виморити штучним, спеціально організованим голодом. І нині, щоб викинути його на маргінес історії, застосовують в масмедійному просторі режим мовного апартеїду, нахабно заявляючи, що буцімто виборена Україною державна Незалежність — тимчасова, а мирні і природні наміри самостійно розвиватися, відтак вільно долучитися до інтегральних духовно-інтелектуальних здобутків світового співтовариства є загрозою.

Отож, однозначно, захист загальноукраїнських інтересів вимагає паритетного, соціогуманістичного підходу до розгляду прав і людини, і нації в системі державотворення та факторів його життєзабезпечення, розвитку, етногенезу, інтеграції, комунікації й т.ін. За цих обставин, інтеграційну стратегію розвитку України та її регіонів, *по-перше*, не можна розглядати поза всеукраїнськими процесами, які консолідують націю, реалізацією глобальної державницької ідеї — Україна: соборна, українська та конкурентоспроможна; поза захистом тотожності соціуму та відповідним націоцентризмом як важливим націєдержавотворчим проектом, де українськість та європейськість — органічні якісні складові, котрі віддавна притаманні територіальній цілісності інформаційного простору духовно єдиного народу.

По-друге, пріоритетами у формуванні такого проекту є не тільки ці природні й древні характерис-

тики народу, але, щоб їх і надалі підтверджувати (і не лише за критерієм територіальної належності), вони повинні перманентно підживлятися, основуючись на таких вагомих факторах сьогодення: творення нових знань, інтелектуального продукту як інформаційного ресурсу для випереджального розвитку економіки України, підвищення її конкурентності; функціонування та захист національного інформаційного простору, насиченості його вітчизняним творчим доробком, який підносив би духовність, патріотизм, професіоналізм, рівень ефективного використання людського капіталу та сприяв би синергії, державницькій суб'єктності нації як стратегій розвитку її зусиль у напрямку досягнення європейських стандартів життя та утвердження себе самостійним творчим суб'єктом, активним гравцем міжнародної політики, а не об'єктом чужого впливу, що часто-густо розколює український соціум.

Шкода, однак охочих для здійснення такого розколу нації, зловживаючи її геополітичним (Європа-Євразія), економічно-безпечним (ЄС, НАТО-СНД), культурним (українська і російська мови, їхнє інформаційне чи дезінформаційне покриття територій), релігійним (церкви, підпорядковані Москві й Риму) та іншим життям людей “на межі”, що зумовлюють їхню транзитність, зараз не менше, ніж в історичному минулому. Розглядаємо транзитність як характеристику не тільки і не стільки транспортно-просторову, скільки психічну, духовно-інтелектуальну, ментальну, а саме в контексті співвідношення “між розумом, почуванням і волею” за **В. Янівим** [1].

Тому, *по-третє*, в інтеграційних проектах, окрім ключових категорій “українськість” і “європейськість”, “прикордонне співробітництво”, маємо враховувати ще чинники інформованості, елітаризації та межовості суспільства, ризику його єдності, набуття ознак відкритості, громадянськості, толерантності. Вибір Україною інноваційної моделі свого розвитку, наміри створити інформаційне

суспільство, знаннєвомістку економіку, поширити загальнонаціональні мережі електронних бібліотек, доступність до Internet, провратися крізь залишковий радянський інформаційний ізоляціонізм, спростувати імперське перекручування історії народу, а відтак його наміри інтегруватися в світове співтовариство, посісти там гідне місце серед розвинених держав і не бути сировинним додатком та постачальником дешевої робочої сили, приєднатися до колективної системи європейського захисту, — *все це, як багато інших проектів, навколо яких можна було б об'єднати регіони і консолідувати націю, вимагають якісного інтелектуально-інформаційного забезпечення націєдержавотворчих процесів, адекватного рівня свідомості (корінь — відомість — інформаційний) та використання факторів, що її формують: освіти, наукових досліджень, потужних продуцентів нових ідей, думок, знань, впровадження ефективних ноу-хау; врешті-решт, наявності відповідальних і креативних еліт як найактивніших генераторів нововведень, носіїв високого інтелекту, суб'єктів національних почувань, світоглядних позицій і відповідних вольових зусиль, незалежно від межовості регіону їх осілості, етнічного походження, партійності, конфесійності й т. ін.* Натомість спостерігаємо важкі потуги зовнішньої інтеграції за умов незавершеності внутрішньої.

З огляду на це, *нова філософія вибору вектора внутрішньої інтеграції України* передусім має виходити не з псевдонаукових (часто суто партійних) спекуляцій навколо регіональних відмінностей, фетишизації “нової науки” регіоніки, прикордонних зв'язків та різних інтеграційних орієнтацій як джерел неминучих конфліктів, а *інформаційної природи єдності розмаїття, вияву його специфік як стимуляторів творення нової інформації та знань, що активізують впровадження суспільних новацій* — власних і запозичених; консолідації нації навколо моделі інтелектуально-інноваційного розвитку,

використання людського капіталу, *збереження питомої мови титульного народу, що дав назву державі*, його культури, книгодрукування, відновлення національної пам'яті, правдивої історії, очищення замулених народних першоджерел за допомогою надання українськості вітчизняному інформаційному простору. Українськість має пронизувати все суспільне життя і передусім створення потужного правового, надійно захищеного законодавством, національного інформаційного простору. *“Перше і єдине доленосне завдання для Української Державності — покінчити з окупацією інформаційного простору України... Все інше — війна, економіка, культура у всьому розмаїтті: від спорту до науки, політика у всьому своєму маразмі — все похідне від інформаційного простору. Яким буде наш інформаційний простір — такою буде й Україна. Хто цього не розуміє — вже програв усе: війну, вибори, незалежність, свободу, честь, родину і батьківщину”* [2].

Імперському антиукраїнізму, густо замішаному на інспірованій зовні ідеї декомпозиції країни і регіоналізації нації, дезінформації

та розмиванню її історичної пам'яті, етнічної ідентичності тощо мають протистояти неупередженість і наукова об'єктивність досліджень єдності українського народу — його загальнонаціональний інформаційний простір, історичний вибір спільного напрямку інтеграційної стратегії розвитку, проведення суспільних трансформацій та творення нових реальностей на шляху втілення у життя, за Шевченком, національної ідеї здобуття тієї “хиренної” волі як одвічної мрії “отих рабів”, що їх на їхній же землі загарбники позбавили рідного слова й у такий спосіб справді хотіли зробити німими. Іншими словами, слід методологічно задіяти ті фундаментальні засадничі підстави, що ґрунтувалися і ґрунтуються на ментальності титульного народу (як і будь-якого іншого), його інтеграційних орієнтаціях та очікуваннях, в котрих не було і не могло бути великого мовно-інформаційного, культурного чи іншого духовного, морального, психічного розлому без криваво-імперських етно-лінгво-інтелектуальних зачисток, заборон творчості в минулому і сьогоднішніх постімперських ностальгічних

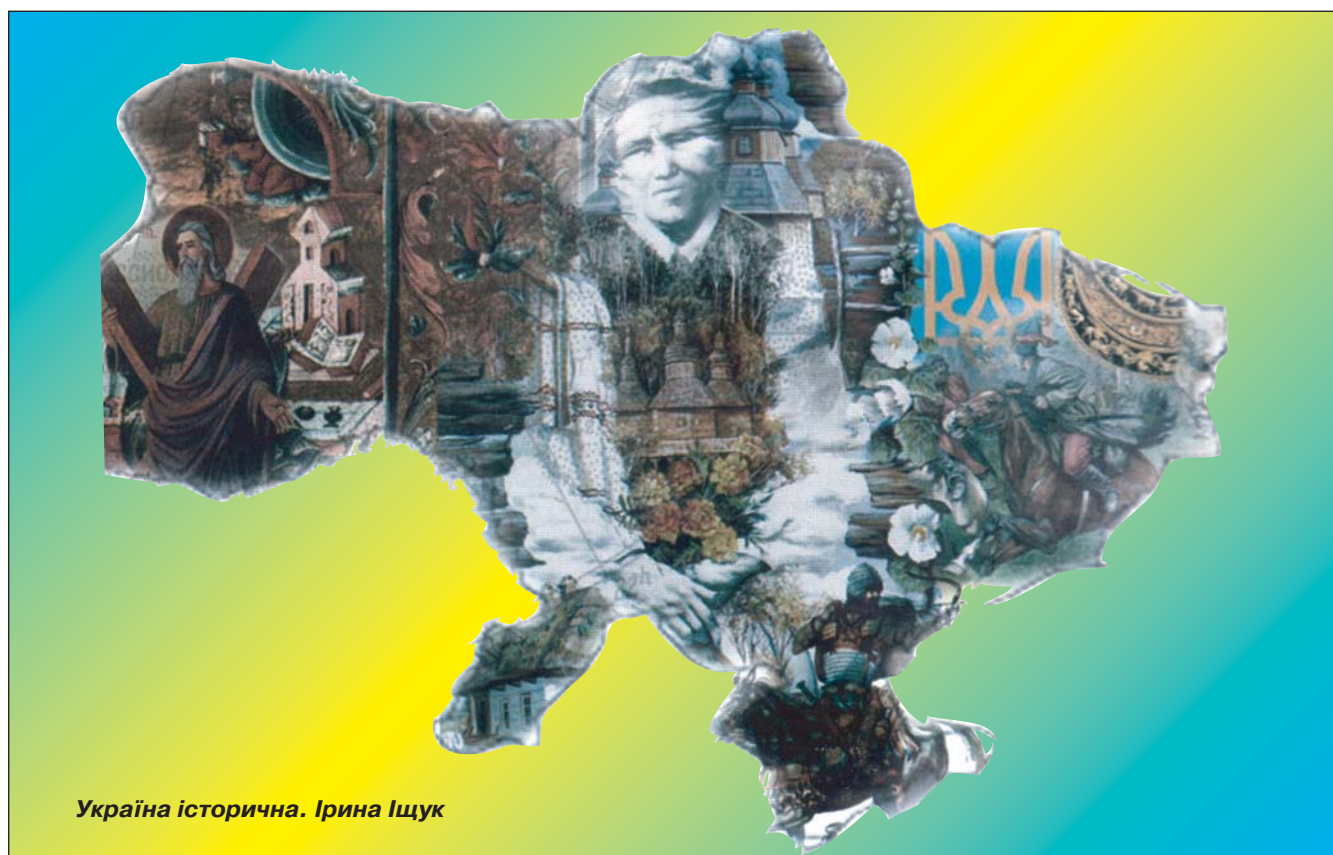
втручань, погроз, провокацій тощо. За цих умов стане загально-визнаним: ті, хто нині “оголошує себе “територією без НАТО” чи “територією російської як регіональної”, насамперед не усвідомлюють того, що вони й справді ТЕРИТОРІЇ, тобто простір, не заповнений творчістю нації.

“Це території без культури.

Території без Батьківщини.

І тому — без майбутнього” [3].

У цьому контексті відмова від регіоналізації на тлі преференцій неподільності нації, історичної тягlosti її розвитку як етнопсихологічного утворення з одночасним врахуванням соціогуманістичних вимірів сучасних захисних викликів щодо збереження творчої автентичності корінного народу, тобто впровадження запропонованого механізму рекультуреґоналізації як відродження українськості, може стати на рівні людського фактора і суспільного життя домінантою нації в формуванні її цілісності, оскільки досягнення цього передбачає не тільки задіяння реверсного режиму щодо припинення (внутрішнього на замовлення зовнішніх сил) розчлену-

Україна історична. Ірина Іщук

вання України на окремі території за мовно-інформаційним, конфесійним чи іншими імплементаваними в українське тіло вкрапленнями.

Отже, *реверсний режим регіоналізації сьогодні — це усунення внутрішніх перепон щодо суспільної рекультивациї національно потолочених соціумів і територій в Україні*; це відновлення традиційної українськості, духовності і націєцентричності в освітній, мовній, масмедійній, культурологічній, науковій, релігійній та інших гуманістичних сферах, природа яких інформаційно-спадкова, а вектор стабільності (сталого) її розвитку визначається безперервністю (чи, навпаки, добровільно-примусовим, фактично насильним розмиванням національної пам'яті) передавання традицій, знань, досвіду, інформації від покоління до покоління, тобто рівнем перешкоджання спадковості поступу українського народу. Водночас це захист його від імперської і постімперської цілеспрямованої денационалізації, втрати етнокультурної ідентичності, врешті безальтернативний шанс не допустити виродження корінної нації на

своїй, але, як не прикро визнавати, певною мірою зросійщеній землі. Зросійщення в Україні — це багатовіковий синтезований злочин двох імперій (царської і радянської), в арсеналі яких були схожі робочі інструментарії асиміляції, починаючи від інгібування української мови, культури, виселення у Сибір, закриття національних освітніх закладів і закінчуючи розстрілами непокірних, масовими голодоморами і політичними репресіями, особливо проти інтелектуалів-патріотів, фахових сільських господарів, національно свідомих священників і т. ін. Це підтверджують наслідки імперських злочинів, які особливо чітко відстежуються рівнями зросійщення та часовими показниками перебування тих чи інших регіонів України в полі інтервенцій згаданих імперій.

Рекультрегіоналізація — це важливий внутрішній інтеграційний чинник стратегії розвитку українського народу, його суспільної, етнокультурної трансформації в єдину національно-свідому цілісність, це шлях пошуку і кристалізації української національної

ідеї як програми патріотично-демократичних дій народу, зрештою, це формування власного “Я” українства. Проте, використання цього чинника, що й слід було очікувати, не завжди знаходить прихильне ставлення антиукраїнських не лише внутрішніх, а ще більшою мірою — зовнішніх сил. Щоб ці сили не дискримінували втілення ресурсу рекультрегіоналізації як суто український винахід (хоча є пострадянська практика відродження країн Прибалтики), ба більше — не називали його проявом радикального націоналізму (на кшталт дезінформаційного звинувачення грузинів у “геноциді” осетин); щоб задіяння цього ресурсу не обмежувалося лише окремими регіонами та сегментами їхньої життєдіяльності, тому його реалізація повинна стати органічним складником широкого впровадження *соціогуманістичної парадигми стратегії розвитку України*, яка охоплює як коло її зовнішніх євроатлантичних інтеграцій, так і гуманізацію доктрини міжнародних відносин взагалі, нову їхню філософію: не дати сильним світу цього стати всемогутніми, не зробити голоси слабших безголоси-

Україна географічна. Ірина Іщук

ми, не представляти безправних як насильників, дискримінованих як вершителей геноциду і т. ін., а уможливити якнайповнішу само-реалізацію кожної людини і нації на своїй землі [4].

Світове співтовариство повинне (і це чи не найголовніше) зрозуміти, що, окрім колективних (військових, економічних, енергетичних, інформаційних та інших) безпек народів, конче потрібне міжнародне впровадження соціогуманістичної парадигми як глобальної доктрини ідеологічно-морального, правового супроводу розбудови будь-яких серйозних систем оборони. Для України це потрібне ще й для того, аби позбавити підгрунтя повернення з минулого думок, боцімто надто повільне відродження мови титульного народу остаточно свідчить — прискорення тут можливе лише за допомогою таких самих способів, якими українська мова, власне, й знищувалася, тобто задіяння державної машини лінгвістичного насилля (соцреалізму, тотально-монополізованих систем партійних, комсомольських, піонерських організацій, введення у технічних ВНЗ, в армії винятково російської мови і т. ін.), єдиної ідеологічної системи, підпертої штиками, щільною мережею репресивних органів, тюрем і сексотів, монополізованих і табуєваних ЗМІ, контрольованої церкви, централізації і партизації управління територіями, містами, селами тощо.

Таким чином, соціогуманістична парадигма не тільки включає рекультивацію понівечених імперіями духовно-культурних, мовно-інформаційних цінностей корінних націй на загарбаних їхніх землях, а вона світоглядно є настільки широкою, суспільно-прогресивною і навдивовижу прикладною, що в системі її координат чітко фіксується для сучасників низка сутнісних застережень.

По-перше, хоча для імперських асиміляцій України в далекому (і не дуже) минулому не були притаманні ознаки цивілізаційного розвитку, однак рекультивація в регіонах, що зазнали зросійщення, повинна здійснюватися в рамках бі-

нарності соціогуманізму, який паритетно захищає права і людини, і націй, твердо спираючись на міжнародні стандарти демократій сьогодення. **По-друге**, рекультивація як складник соціогуманістичної візії — це лише процес реставрації понівеченого, ренесанс і реанімація духовно-культурного життя, намагання перевести імперський конвеєр зросійщення в інформаційний реверсний режим там, де ще за допомогою телерадіоефіру, друкованих ЗМІ, економіки, енергоносіїв, церковної канонічності в поділі кліру на різні конфесії, орендування військових баз, політичного зомбування тощо, й далі регіоналізується титульна нація, передусім в духовно-інтелектуальному, культурному, освітньому, інформаційному вимірах.

Інформаційний реверс — це розумний компроміс на шляху відродження нації, захисту її державницького усамостійнення, це реакція не лише рефлексорна, а й свідомо, гідна людини і корінного народу, адекватна національно-демократичному розвитку їхнього духовно-інформаційного простору, самобутньої культури, традицій, зрештою сучасному європейському підходу до реалізації української національної ідеї. Це не постімперський чи пострадянський реванш як відплата за заподіяні злочини і завдані Україні духовно-інтелектуальні та матеріальні втрати, цінність яких далека від регіональної, ба більше, вона (цінність) — непроминальна і не піддається ні всеукраїнському, ні світовому визначенню. Це порятунок української, як і будь-якої нації, потолоченої катком імперської асиміляції в минулому, врешті, — це визнання світом асиміляції ганебним актом минулого, відновлення соціальної справедливості, примирення скривджених і кривдників, які сьогодні разом зі світовою громадськістю справді хочуть зберегти автентичність кожного народу в системі розмаїття цивілізаційного розвитку людства, дотримання міжнародного права, а не лише егоїстичного використання економічної кон'юнктури. Отже, реверсний процес у струк-

турі соціальної справедливості — це певною мірою специфічний механізм моральної, інформаційної, культурної репарації у вигляді добровільної та глибоко усвідомленої спокути сучасників — “просимо вибачення і простить”. Це втілення намагань повно чи частково відшкодувати духовно-інтелектуальні збитки, які були завдані в минулому корінному народові зарубіжними асиміляторами, зрештою, це реституція не тільки вивезених національних цінностей, і не лише тих, що матеріально уречевлені, а тих найвищих — невинно убієнних і духовно покалічених.

Значить, назагал ідеться не про винятково надгуманне ставлення до України, духовно понівеченої мілітарними імперіями різних часів, не про якесь месіанське призначення українства (на кшталт великоросійського “третього Риму”) у відновленні історичного путі “з варяг в греки”. Річ в іншому. Якщо, скажімо, колись цей шлях, який проклали й наші предки, був природним зв'язком між народами, відігравав інтеграційну, посередницьку і транзитерську роль у цивілізаційних процесах, зокрема й на українських землях, то сьогодні стратегія вибору напряму, приміром, нафтопроводу, який сучасники спішно прокладають від Росії до Німеччини по дну морів та океанів Півночі, це — політичне рішення лише двох зацікавлених у ньому гравців. І у тій грі ці стратегічні “партнери” сучасності керувалися і керуються далеко не соціогуманістичною мораллю інтеграції народів, не бажанням долучити до неї якомога більше країн; навпаки, їхнім пріоритетом був і є — обійти сьогоднішніх транзитерів вуглеводнів і дати якомога більшому числу європейських (і не тільки) спільнот зрозуміти, що світ, радше розподіл його на зони впливу й далі належить сильним, для яких головним є забезпечити динамічність зростання власного економічного прибутку, а не всебічність поступу для всіх народів. Газові війни проти України це підтверджують.

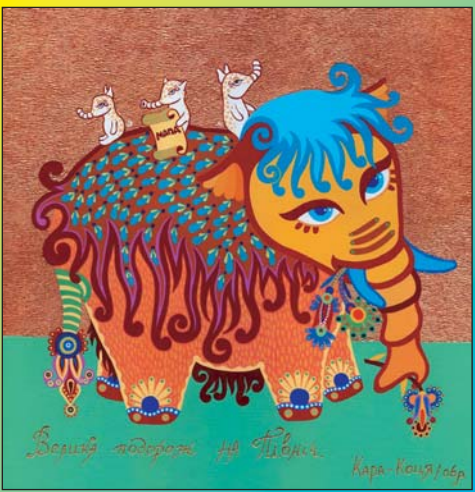
Усе це форматує як основоположні в структурі національних інтересів України принаймні три взаємозалежні морально-духовні принципи: а) суспільний поділ єдиного народу не може бути фундаментом розбудови стратегії його розвитку; б) в процесі опрацювання інтеграційної стратегії розвитку знайти і широко соціалізувати ефективний суспільний інструментарій національного, духовного відродження і, таким чином, захистити український загал від, чесно визнаймо, духовно-інформаційного зникнення; в) нарешті, віднайти ефективні механізми рекрутування патріотичної, інтелектуальної, моральної національної еліти як активно-свідомого і креативного суб'єкта, здатного не тільки на високому професійному рівні, самовіддано та відповідально служити українському народові на шляху його ренесансу.

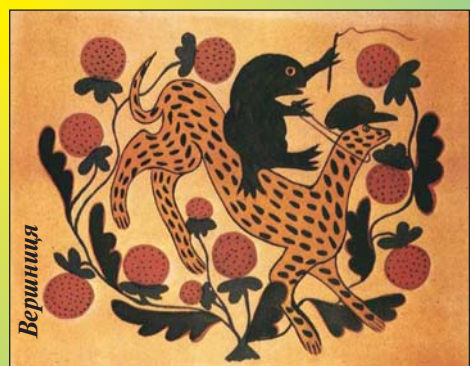
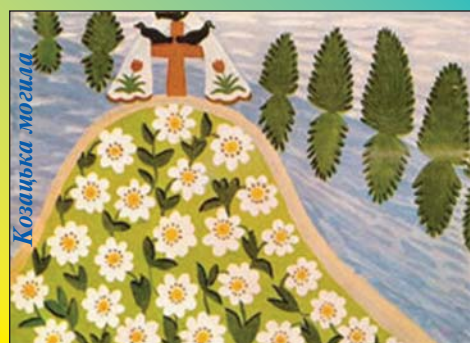
Сучасна українська еліта, якби вона справді була відповідальним провідником нації, то хоча б у процесі своєї суспільної трансформації, рекрутування, приходу до влади нової генерації діячів, вибору інтеграційного вектора розвитку, повинна нарешті зрозуміти непримінну важливість триединності чинників “інформація-інтелектуалізація”, роль лідерських інновацій для державотворення. Лише у цьому випадку матимемо суспільну налаштованість на прогресивні зміни, на позитивні порухи в напрямі до знань, новацій, передового досвіду, на повернення до духовно-культурних першоджерел та побудови відкритого громадянського суспільства, а не на усталення традиційного самоїдства, марнославства та сучасної перманентної боротьби за електорат регіонів, за найвищу державну посаду, за доступ до розподілу бюджетних фінансувань, прийняття написаної під себе Конституції України і т. ін. Тоді й синергетика народу проявить себе в консолідації зусиль, зокрема в системі ефективної інтеграції: спершу внутрішньої, міжрегіональної, а відтак — зовнішньої, всеукраїнської, де нація, її еліта як найактивніше духовно-моральне та інтелектуально формуюче ядро країни, цемен-

туватимуть структуру суспільного загалу в цілісну конкурентоспроможну систему світового масштабу. Саме національна еліта (наукова, освітянська, менеджерська, художня, релігійна тощо) як духовно-фахова чолівка нації, належно знанневоїнформаційно і творчо озброєна українською ідеєю, може відповідально, в ім'я інтересів народу посильно взяти на себе важкий креативний тягар — розробити інтеграційну стратегію розвитку чи то України як одиниці вільного світового співтовариства, чи то її регіонів як невід'ємних частин єдиної соборної держави. Нація — це передусім творчий результат багатолітньої проектної діяльності вітчизняних еліт, якісний критерій їхнього патріотизму і креативу на рівні слова і вчинків, а не політичної тріскотні, популізму, зрадництва, врешті духовно-моральної ницості та ефірного розкидання всіляких нечистот.

Отже, дослідження проблеми стратегії розвитку України — надскладне завдання, оскільки в ньому вітчизняна еліта одночасно виступає якісним (продуктивним чи, навпаки, контрпродуктивним) творчим суб'єктом, що формує національну суб'єктність стратегії, регіональним об'єктом і всеукраїнським кодифікатором наукових пошуків вектора розвитку, інтеграції та захисту нації, значення яких (економічне, соціальне, політичне, мовно-культурологічне, духовно-інтелектуальне, безпекове тощо) зростатиме мірою вступу України в світові структури, інституції та простори. І тут поле для політичної мімікрії партійних лідерів, їхньої психічної роздвоєності, як свідчать “парламентсько-коаліційні” прорахунки БЮТ, соціалістичної партії та до них близьких — лежить небаченим перелогом. Саме розв'язання проблеми опрацювання стратегії розвитку України, зокрема інтеграційної, безкорислива праця на довгострокову перспективу вимагає від вітчизняних еліт виняткової патріотичної самопожертви, активної громадянської позиції і фахово-креативної самодостатності у виборі українського шляху як загальнонаціональ-

ної стратегії набуття можливостей самостійно здійснювати державну політику відповідно до національних інтересів, належного імунітету до зодноріднюючих глобалізаційних та інтеграційних впливів, змін світової кон'юнктури, всепроникаючого ошуканства, міжнаціонального визиску, “інтелектуального” антиукраїнізму тощо.

Марія Приймаченко (1909-1997)
видатна українська художниця

Національна еліта — це особливий інтелектуально-озоновий шар у захисті ексклюзивної творчості народу, його мовно-інформаційно-культурної, технологічно-промислової та будь-якої іншої ідентичності, а не “узкая украиноязычная прослойка интеллигенции”, як зволив її прозвати високоурядовий регіонал від гуманітарної сфери.

Незаангажовані вчені світу наділяють еліту низкою якісно-наскрізних характеристик, однак важко уявити її інтелектуально-інноваційний потенціал в інтеграційній стратегії розвитку без поєднання універсальних, внутрішньо притаманних достоїнств: творчості, духовності, патріотизму. Творчість взагалі і творення нового у царині слова, науки, культури, економіки, політики зокрема — це завжди особливий процес (дійство) становлення окремої особистості (нації, людства), природа якого інтимно-духовно-інформаційна, позаяк він пов'язаний з нагромадженням знань, інформації та їхнім опрацюванням людиною, з її натхненням, прозрінням і дивом (феноменом) відкриття, себто генеруванням нової інформації. Беззаперечно, що творення мов, культур — найбільший витвір найчисельнішого творця — етносу, народу, нації. Багатство мов, як і загадковість душі людини, її культури пов'язують не лише із земною, а й з космічною природою.

Людина персонально і нація загалом несуть передусім моральну відповідальність за своє буття, поведінку та розвиток у світі інформації, особливо за її нове генерування. Вони повинні пам'ятати, що мова, інформаційний простір, поле культури, науки, освіти, спілкування, екологічний стан довкілля тощо є тим, ким є людина, а ще більшою мірою — ким вона стане, ким будуть її діти та онуки. Сучасне розуміння вислову “Спочатку було слово” — не просте усвідомлення дійства минулих актів творення. Нація творить мову, інформацію, а вони творять націю. Мова, культура і самосвідомість — це найважливіші інформативні ознаки розвитку нації, власне, вони

визначають її кордони. І в цьому процесі годі сподіватися на успіхи без подальшої інтелектуалізації спільноти та її мови, захисту інформаційного поля культури, науки, підвищення їх престижу шляхом удосконалення форм духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) нації, тобто зміцнення спадковості розвитку “по вертикалі” (перманентне передавання традиційних знань від покоління в покоління) і активізації творення нових знань “по горизонталі” (на рівні одного покоління чи окремої особистості), піднесення духовності та широкої соціалізації мовомислення українською, відновлення історичної пам'яті, припинення замовних зовні політичних криз, релігійних провокацій тощо.

Дискурс ДІМ нації взаємопов'язано актуалізує такі важливі для її життя імперативи, як забезпечення спадковості розвитку, адаптація соціуму до трансформацій і темпів творення нових знань. Ба більше, з цього дискурсу логічно випливає — **національний “дім”** може і повинен гармонійно поєднуватися з європейськими архітектурними ансамблями, користуватися спільними комунікаціями і колективною системою захисту, однак його інтер'єр обов'язково повинен мати українське наповнення, берегти, культивувати і рекультивувати національні скарби, цінності тощо.

Концепція ДІМ нації може особливо прислужитися в процесі рекультуралізації, тобто в процесі розв'язання проблем внутрішньої (міжрегіональної, міжгалузевої, галузевої тощо) інтеграційної стратегії розвитку. Рівно ж — форми такої мобільності беззастережно засвідчують — швидшому національному вирішенню цих внутрішніх завдань сприяло б одночасне надання їм ширшого міжнародного резонансу в контексті захисту розвитку ослаблених імперським колоніалізмом народів, зокрема впровадження соціогуманістичної парадигми в міжнародні взаємовідносини загальмувало б руйнівну силу денационалізації, яка для України почалася далеко не з більшовицького перевороту в Росії і

остаточно не закінчилася 24 серпня 1991 р. Врешті, припинилися б політичні спекуляції в українському інформаційному просторі (і не лише) навколо “дискримінації” російської мови, насильної “українізації” чи “страшилок” приєднання України до сучасних форм колективної безпеки та інтеграції в світові інституції, творення єдиної Української Помісної Церкви, національної освіти, науки і т. ін.

Соціогуманістичному гаслу “права і людині, і нації” пора надати справді широкого — посттоталітарного, міжнародного звучання. Натомість виходить, що “яростно” відстоюючи права людини на загарбаній землі, тобто фактично людини-завойовника, експропріатора, забуваємо про право на національну ідею корінних народів, їх захист і розвиток, зрештою на якісно-об’єктивний вибір вектора інтеграції: в цивілізовану Європу, вільний світ чи знову в імперське асиміляційне рабство.

Україна як незалежна держава ніколи не вела загарбницькі війни і не “обуштраивалась” за рахунок чужого, насильно не вилучала ні літери з алфавіту, ні слова зі словників сусідів, не забороняла їм рідною мовою видавати книги і молитовники, не відбирала у них церковний патріархат, не палила бібліотеки та старовинні рукописи і лише наприкінці двадцятого століття знайшла у собі сили, нарешті, вирватися з “братніх обіймів” сусідів, але не їхніх, залишених на наших землях, політичних наступників — світських і церковних. Тож маємо моральне право поставити цю проблему у широкому світовому, а саме, в соціогуманістичному вимірі. Нагальному і ефективному її розв’язанню сприяло б створення Ліги націй захисту інгібованих культур і збереження їх розмаїття у світі, а значить піднесення духовно-інтелектуального потенціалу націй і людства. Це

сприяло б переведенню в якісно нову міжнародну площину застосування соціогуманістичної парадигми щодо держав, які національно відроджуються на своїх етнічних землях, розширило б рамки гуманітарної допомоги, яка часто зводиться до матеріальної, і неспроможна компенсувати спричинені духовні втрати. З іншого боку, це послужило б потужним імпульсом дерусифікації України і розуміння світом цього процесу, підвищення духовно-інформаційної мобільності як антидії інгібуванню культур народів, що стали на шлях національного відродження, активізації потужних креативних сил кожного народу, піднесення його національної гордості та історичної пам’яті, традицій, культури як неповторного розмаїття першоджерел творчості та збагачення загальнолюдської скарбниці знань, вартостей, досвіду. Це, своєю чергою, змінило б світогляд українців щодо побудови інформаційного, відкритого, громадянського суспільства, оптимізувало би вибір інтеграційної стратегії розвитку, сприяло б досягненню загальнолюдських вартостей і збереженню національної ідентичності, вихованню патріотизму і гордості за рідний край. А, найголовніше, ліквідувало би наявні суперечності (невідповідності) між потужним духовно-інтелектуальним потенціалом народу та його дефіцитом у політичних лідерів, станом реального залучення урядом інтелекту нації, найперше її інтелектуальної (наукової, освітньої, менеджерської) еліти до активнішого використання механізмів прискорення процесів елітогенезу та творення системи ідеологічного забезпечення націєдержавотворення в Україні.

На порозі третього тисячоліття ми стали свідками, що нації, для яких питання рідної мови, символи давно вирішено, наводять

немало даних щодо історичної ролі та місця тих чи інших народів у розвитку світової цивілізації. Зокрема йдеться про кількість постатей у галузі літератури, науки, освіти, культури, мистецтва тощо, що спричинилися своїм творчим внеском до значного їх поступу у світовому вимірі. І, звичайно, через все той же інформаційно-мовний бар’єр серед українців важко знайти *Гоголя*, *Корольова*, педагога *Ушинського*, першого ректора Петербурзького університету ужгородця *Балудяняського* тощо. Мусимо не лише повернути в Україну цінності народу, не лише знати видатні імена нашої культури, науки, техніки, в якій діаспори (західній чи східній) вони б не творили, а й опрацювати чіткі інформаційно-мовні, соціологічні, соціально-психологічні, етнічні, правові та інші критерії їх повернення народу, з якого вони вийшли і для якого творили, збагачуючись і збагачуючи культуру світу та скарбницю його знань [5].

Пора, щоб в основу стратегії розвитку Європи було покладено не силу поділу, щоб домінувала не мілітарна сила і політика могутніх, а сила міжнародного права, колективного розуму вільних людей і рівноправність націй, вільної їх інтеграції та співпраці. Наскрізною ідеологічною основою такої **Концепції може стати нова соціогуманістична парадигма міжнародних правових відносин і дипломатії**. Саме вона повно враховує і захищає права і людини, і народів, що ступили на шлях свого національного та духовного відродження, водночас категорично забороняє постколоніальне (посттоталітарне) насильне втручання в національні ренесансні процеси усамотійнених держав, як і об’єднує течії лібералізму, націоналізму в загальнонаціональному Гольфстримі розвитку.

Література

1. **Янів В.** Нариси до історії української етнопсихології. — Мюнхен, 1993. — 217с.
2. **Ллєнко Ю.** Війна і свобода.—Свобода, 2008, 10 вересня.
3. **Пахльовська О.** Російська “регіональна” — як дірка від швейцарського сиру. — День, 2008, 21 серпня.
4. **Вовканич С.Й.** Рекультирегіоналізація як соціогумані-

5. **Цанок С.О.** Етнодемографічна картина світу (енциклопедичне дослідження).— Львів: ІРД НАН України, 2007.— 418 с.